

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte mandag den 18. oktober 1954 kl. 9.

Formann: F i n n M o e .

Til stede var: Bøyum, Reidar Carlsen, Finn Moe, Selvik, Sundt, Harald Torp, Vatnaland, Johan Wiik, Isachsen, Gerhardsen, Kjøs, Borgen, Hareide, Røiseland, Smitt Ingebretsen og Hellesø-Knutsen.

Til stede var videre: Utenriksminister Lange.

Formannen: Utenriksministeren har anmodet om at ekspedisjonssjef Boye og sekretær Kristiansen fra Utenriksdepartementet og statssekretær Jens Boyesen fra Forsvarsdepartementet får anledning til å være til stede, og jeg går ut fra at ingen har noe å innvende mot det.

Formannen: Jeg tenkte vi først kanskje kunne snakke litt om selve debatten om denne saken i Stortinget i dag. Jeg hadde tenkt å si følgende til innledning:

«Jeg må først få lov til å si et par ord om selve debatten her i dag. Det som foreligger til behandling, er utenriksministerens redegjørelse. Denne redegjørelse inneholder imidlertid en klar og tydelig erklæring fra Regjeringen om de retningslinjer den akter å følge på det møte i NATO's råd, som finner sted i slutten av denne uken. På dette møte skal det treffes viktige vedtak som senere vil bli forelagt Stortinget for å innhente dets samtykke til ratifikasjon. Vedtakene og de avtaler som det måtte bli tale om, er imidlertid så viktige at Regjeringen har ønsket at Stortinget skulle få høve til å ta stilling til de retningslinjene den har trukket opp, for at Regjeringens representanter, når de deltar i NATO's rådsmøte, skal vite hvor Stortinget står. Den utvidede utenrikskomite er av samme oppfatning som Regjeringen, og den har derfor i forståelse med Regjeringen tatt ut av utenriksministerens redegjørelse erklæringen om de retningslinjer som den akter å følge. Erklæringen lyder slik:

Regjeringen mener at Norge bør slutte seg til forslaget om å innby Forbundsrepublikken Tyskland til å bli medlem av Atlanterhavspakten. Den anser de kontrollordninger som er foreslått dels innenfor Atlanterhavspakten, dels innenfor Brusselpaktens ramme, som en garanti for at Forbundsrepublikken på demokratisk grunnlag kan fylle sin plass i Atlanterhavssamarbeidet på like linje med de andre medlemsstater.

Regjeringen mener videre at vi bør slutte oss til den erklæring om Tyskland som de tre okkupasjonsmakter har avgitt.

Etter den utvidede utenrikskomites oppfatning er det i første rekke denne erklæring debatten bør dreie seg om, og denne erklæringen som de

enkelte partigrupper og representanter i løpet av debatten må ta en klar og utvetydig stilling til, mens debatten, som nevnt, gjelder hele utenriksministerens redegjørelse. Siden det ikke vil finne sted noen avstemning over denne erklæringen, vil den utvidede utenrikskomite henstille til presidenten, når debatten er avsluttet, å summere opp hva Regjeringen kan holde seg til når dens representanter møter på NATO's rådsmøte i Paris i slutten av uken.»

Er det all right?

Erklæringen om de retningslinjer Regjeringen akter å følge, har jeg tenkt å be kontoret mangfoldiggjøre og dele ut på alle representantenes plasser, og i samme forbindelse den erklæringen som regjeringene for de tre okkupasjonsmakter, USA, Storbritannia og Frankrike, har avgitt og som vi skal tiltre, - så vi ikke får noen kritikk for at ikke de dokumentene foreligger.

Smitt Ingebretsen: I denne sak blir det vel en votering? Man må gå ut fra at det blir fremsatt forslag fra Kommunistisk side.

Formannen: Det kan man jo ikke vite.

Smitt Ingebretsen: Nei – nei, men av og til kan man vel tenke seg til noe.

Formannen: Men jeg mener at selv om et kommunistisk forslag blir nedstemt, så ville det være en stor fordel om presidenten kan summere det opp derhen at i det at det er forkastet et kommunistisk forslag ligger i og for seg noe negativt.

Smitt Ingebretsen: Ja, det var ikke det. Jeg er ikke så skrekkelig begeistret for denne ordningen som har vært brukt før også, at man ikke skal votere over Regjeringens erklæring. Kommunistenes forslag kommer man allikevel til å votere over.

Formannen: Hr. Vatnaland har bedt om ordet, men før jeg gir ordet til ham, må jeg si at jeg tror det er vanskelig nå å reise det spørsmålet som hr. Smitt Ingebretsen nevnte, fordi saken har vært forelagt gruppene på det grunnlag at man skulle følge denne fremgangsmåte, og det er selvsagt ikke tid til å forelegge det for gruppene påny.

Smitt Ingebretsen: Ja, jeg skal ikke komplisere situasjonen.

Vatnaland: Dette spørsmålet som no hr. Smitt Ingebretsen reiste, diskuterte me her sist, og eg finn ingen grunn til å koma nærare inn på det. Når hr. Smitt Ingebretsen reknar med at kommunistane kjem til å koma med framlegg, så er no det vel noko som alle reknar med. Men eg går ut frå at eit slikt framlegg frå

kommunistane har eit slikt innhald at det er ingen andre enn kommunistane som kan røyste for det.

Johan Wiik: Det må naturlegvis voteres til slutt. Etter at presidenten har summert opp inntrykket fra debatten, må det voteres endelig over at redegjørelsen blir vedlagt protokollen.

Formannen: Ja, det er greitt. Kan vi dermed anse oss ferdig med spørsmålet om fremgangsmåten i dag?

Harald Torp: Det er vel så å forstå at den endelige votering vil finne sted ved ratifiseringen?

Formannen: Ja da. Det vil si, underskriften på denne erklæringen er det vel ikke konstitusjonelt nødvendig for Regjeringen å forelegge til ratifisering?

Utenriksminister Lange: Den blir ikke forelagt til ratifikasjon, for den har man tiltrådt i det øyeblikk man har gitt til kjenne at man ikke har noe imot at Regjeringen undertegner på den erklæringen på rådsmøtet. Men det vil selvfølgelig være anledning for Stortinget til å desavuere Regjeringen etterpå, idet denne erklæring jo blir omtalt i den melding som blir gitt fra rådsmøtet om at man har gitt sin tilslutning. Det er derfor av betydning å få Stortingets standpunkt klarlagt på forhånd.

Sundt: Det som er det viktige ved situasjonen i dag, i likhet med tidligere, er vel at Regjeringen har behov for et uttrykk for Stortingets mening, som gjør det lettere for den å undertegne protokollen.

Formannen: Vel, vi kan vel da anse oss ferdige med spørsmålet om fremgangsmåten.

Det var jo hensikten i dag at utenriksministeren skulle kunne gi de nye opplysninger som foreligger om forhandlingene i Paris.

Utenriksminister Lange: Det foreligger nå de dokumenter som det blir spørsmål om for Rådet å ta standpunkt til, og det er spesielt ett dokument som har interesse her, og det er den rådsresolusjon om gjennomføringen av avsnitt 4 i sluttakten fra London-konferansen, som omhandler tilstramningen av Øverstkommanderendes myndighet. Statssekretær Boyesen fra Forsvarsdepartementet har deltatt i utformingen av dette dokument som medlem av den norske delegasjon, og jeg tror derfor det ville være mest praktisk om vi ba ham gjennomgå dokumentet i hovedtrekket.

Formannen: Jeg går ut fra at ingen av komiteens medlemmer har noe å innvende mot det, og jeg vil be statssekretær Boyesen om å gjøre det.

Statssekretær Boyesen: Denne resolusjonen inneholder tre hovedpunkter, nemlig: 1) Spørsmålet om myndigheten når det gjelder plasering og forflytning av styrkene, 2) Spørsmålet integrering av styrkene og 3) forsyningstjenesten.

Når det gjelder det første punktet, nemlig plaseringen og forflytning av styrkene, er det blitt en temmelig stram reduksjon i dette resolusjonsutkastet. Det står her for det første at alle deployeringer eller plaseringer av styrkene skal være i samsvar med NATO-strategien. Så står det at den faktiske plasering av styrkene skal avgjøres av SACEUR etter konsultasjon og etter enighet med vedkommende nasjonale myndigheter, og videre at styrker som en gang er plasert, deployert, ikke skal kunne forflyttes uten Øverstkommanderendes samtykke som han skal utøve i samsvar med de politiske retningslinjer som har vært gitt av NATO-rådet. Det blir altså på sett og vis en slags gjensidig veto-rett som etableres mellom Øverstkommanderende og de enkelte nasjonale regjeringer. De enkelte regjeringer kan ikke flytte på styrkene uten Øverstkommanderendes samtykke, og han på sin side kan heller ikke gjøre det uten vedkommende regjerings samtykke.

Når det gjelder den organisatoriske integrering av styrkene, er det fastslått at helt obligatorisk skal integreringen bare være når det dreier seg om armé-grupper. Når det gjelder armé-korps, skal integrering vanlig skje hvis det ikke foreligger avgjørende hindringer fra militært synspunkt. Og endelig står det at når det gjelder lavere enheter enn det, skal integrering skje i størst mulig utstrekning, så langt det er praktisk, heter det.

Så er de visse avsnitt som gir Øverstkommanderende en økt myndighet over forsyningstjenesten. Han kan oppstille behovsoppgaver for de forskjellige lands og styrkers behov. Han kan avgjøre, etter enighet med vedkommende nasjonale myndigheter, disse forsyningsressursers geografiske distribuering. Han kan dirigere bruken, heter det, av de deler av forsyningsapparatet som av de nasjonale myndigheter er stilt til hans rådighet. Han får videre en utvidet inspeksjonsadgang når det gjelder kontroll av at hans retningslinjer for utnyttelsen av forsyningsressursene blir fulgt. Så er det enkelte andre bestemmelser som også gir ham en videre generell inspeksjonsadgang enn han har i dag.

Det ble gjort helt klart under forhandlingene at i prinsippet gjelder disse bestemmelsene for alle styrker, altså ikke bare for dem som, slik som tilfellet er på kontinentet, er tildelt i fred, men også for dem som er utpekt til å komme under Øverstkommanderendes umiddelbare kommando i krigstid, altså de norske feltavdelinger f.eks. Vi tok der nede et alminnelig forbehold ved at vi sa at vi gikk ut fra at alle spørsmål om den praktiske tillempling på den særegne situasjon hos oss, ved at vi bare hadde egne styrker og bare utpekte styrker, måtte bli tatt opp senere, og det ble bekreftet for oss spesielt av de militære representanter, de hadde i det hele tatt ikke hatt vår situasjon i tankene med dette, og vi fikk det inntrykk at det praktisk sett ikke forelå noen planer i det hele tatt for en endring i den bestående situasjon her oppe.

Det er også noen bestemmelser i denne resolusjon om forbindelsen mellom NATO og Brusseltraktaten, bl.a. at hvis der innenfor NATO blir spørsmål om

anbefalinger i retning av økning av forsvarsinnsatsen, skal slike anbefalinger, før det blir tatt stilling til dem, forelegges Brusselmaktene når de blir berørt av dem, og må da ha enstemmig tilslutning fra deres side. Det er også noen bestemmelser om NATO's militære myndigheters medvirkning til å skaffe Brusselorganisasjonen de informasjonen den trenger for å kunne utøve sine kontrollfunksjoner.

Jeg tror dette er i hovedtrekkene det som denne resolusjon går ut på.

Utenriksminister Lange: Det er kanskje riktig å gjøre oppmerksom på at det dokument som i dag fastlegger grensene for Øverstkommanderendes og de nasjonale kommandomyndigheters område, ansvarsfordelingen, berøres i og for seg ikke direkte av denne nye resolusjon. Men en annen sak er at det vil være grunn til å ta opp til ny vurdering hele dette dokument om ansvarsfordelingen i lys av den utvikling som har foregått siden det ble stilt opp, og de erfaringer som er vunnet. Vi tvinges ikke til det av denne resolusjon, men vi kommer vel til å gjøre det likevel ut fra andre overveielser enn at denne resolusjon er kommet.

Finn Moe: Jeg vet ikke om det kanskje ikke ville være en fordel også å få en kort redegjørelse om spørsmålet om regionenes grenser, for det har jo til en viss grad beskjefligget offentligheten.

Smitt Ingebretsen: Får jeg lov til å gjøre en liten bemerkning før vi går over til det. Det ble av utenriksministeren sagt at dette spørsmål ville bli tatt opp til overveielse. Da går jeg ut fra at man samtidig tar opp til overveielse den – skal man si misnøye, eller uenighet, som det har vært særlig innen marineledelsen med hensyn til kommandoforholdene.

Utenriksminister Lange: Det er ikke minst de reaksjoner vi kan registrere hos våre egne nasjonale militære myndigheter, som gjør at det vil være riktig å ta hele forholdet opp til ny vurdering.

Jeg nevnte sist at jeg hadde gjort litt av en kortslutning i min redegjørelse, hvor jeg hadde sagt at det ble ingen endring i regionenes grenser, og *derfor* kom ikke tyske enheter inn under Nordregionen, så det ikke var noe grunnlag for at tyske offiserer skulle komme inn i Nordkommandoen. Der tok jeg for etablert en ordning som nå foreligger i forslags form til en omregulering av grensen mellom Nordkommandoen og Sentralavsnittet. Det foreligger et forslag om at tyske enheter og den britiske divisjon, som sammen skal stå til forsvar av Nordkommandoens sydgrense, kommandomessig skal sortere under Sentralavsnittet, og Sentralavsnittet skal dessuten få et økt ansvar for å holde utløpene fra Østersjøen stengt, slik at dets ansvarsområde begynner først umiddelbart syd for den danske grense. Nordkommandoen vil altså ikke omfatte operasjoner med tyske enheter. Derfor er realiteten i det jeg sa, riktig, men jeg gjorde meg altså skyldig i den feil at jeg antasiperte beslutningen om å endre grensene for de to kommandoers, Nordkommandoens og Sentralkommandoens, ansvarsområde.

Jeg bør vel kanskje også gjøre oppmerksom på at i og med at vi godtar denne resolusjon, aksepterer vi også for vårt vedkommende å gi økt vekt til Øverstkommanderendes tilrådinger både hvor det gjelder hvor vi skal legge tyngdepunktet i de stående styrker, altså hvor vi skal plasere våre stående styrker innenfor vårt eget lands grenser, fordi det skal skje i lys av NATO's alminnelige operasjonsplaner, og vi gir ham også økt innflytelse gjennom den utvidede inspeksjonsmyndighet som han får både hvor det gjelder alt som har med forsyningene å gjøre, og hvor det gjelder styrkenes og reservenes opplæring og utstyr. Han har denne inspeksjonsretten i dag også, men vi har synes det var nyttig å få den kontroll som ligger i denne inspeksjon. Nå blir den instituert på et mer avtalemessig grunnlag, og dermed må man tillegge de tilrådinger som kommer, økt vekt i forhold til situasjonen i dag.

Hegna: Jeg vet ikke om jeg har misforstått det hele, men var det ikke så at de spørsmål skulle man komme tilbake til i forbindelse med ...

Utenriksminister Lange: Jo, her trekkes opp hovedretningslinjene. Den detaljerte utformning kommer man tilbake til.

Formannen: Avtalen kommer jo i alle tilfelle tilbake til Stortinget. Men det forhandles jo om detaljene og vil bli forhandlet om dem, og derfor er det godt at man eventuelt gir uttrykk for de oppfatninger man måtte ha.

Kjøs: Jeg går ut fra at våre egne myndigheters innflytelse på utarbeidelsen av forsvarsplanene for vårt territorium ikke blir innskrenket av disse bestemmelser, og selvsagt heller ikke Regjeringens adgang til å ha den endelige godkjennelse av planene.

Utenriksminister Lange: Nei, det berøres ikke.

Altså, denne resolusjon som statssekretæren nettopp har gjennomgått, den gir retningslinjer til de øverste militære instanser innenfor Atlanterhavspaktens organisasjon. De skal så nå på dette grunnlag arbeide ut nye instruksjoner for Øverstkommanderende. Disse nye instruksjoner vil i sin tur bli forelagt Det faste råd i Paris, og vi vil da få anledning til å ta standpunkt til dem forinnan vi avgir vår endelige reaksjon enten i møte i Det faste råd eller i et nytt statsrådsmøte innenfor Atlanterhavspakten. Det er ganske klart at disse nye detaljerte instruksjoner kommer da til å bli nøye gjennomgått av våre egne militære myndigheter.

Jeg vet ikke om det ikke for fullstendighets skyld vil være riktig at jeg bare nevner at det nå som resultat av arbeidet i den såkalte Brusselarbeidsgruppen i Paris foreligger utkast til en ny redaksjon av selve Brusselavtalens tekst med de endringer som er nødvendiggjort ved at Tyskland og Italia blir med, og de endringer som er nødvendiggjort ved at det skulle være med bestemmelser om kontrollorganet for rustningene. Så foreligger det også nå en fullstendig tekst til statutter for dette kontrollorgan, og endelig foreligger det fullstendig tekst til den avtale som skal

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

Møte mandag den 18. oktober 1954 kl. 9

gjelde for inneværende år om maksimumsgrenser for styrkene for samtlige medlemsland i Brusselpakten. Hele det avtaleverket foreligger nå. Men vi skal altså ikke ta standpunkt til det. Det avtaleverket er det bare Brusselmaktene selv som skal ta standpunkt til.

Formannen: Hvis det da ikke er noen som har noe ytterligere å spørre om eller noe å bringe fram, kan vi heve dette møte.

Møtet hevet kl. 9.30.